

فصلنامه‌ی مطالعات توسعه‌ی اجتماعی - فرهنگی، دوره‌ی دوم، شماره‌ی ۴، بهار ۹۳، صفحات ۱۲۷-۱۵۳

سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و نسل کهن سال و عوامل مؤثر بر فرسایش آن^۱

دکتر علی رفیعی جیرده‌ی^۲، رامین حبیب‌زاده خطبه‌سرا^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۸/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۳/۰۱/۱۸

چکیده

در این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و نسل کهن سال بررسی شده است. سؤالات پژوهش عبارتند از: آیا سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان با نسل کهن سال تفاوت دارد؟ در صورت پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان عوامل مؤثر بر کاهش آن کدامند؟ در این پژوهش ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی اعتماد، مشارکت و روابط در نظر گرفته شده است. جمعیت آماری پژوهش شهروندان نسل جوان (۱۵ تا ۲۵ سال) و نسل کهن سال (۵۰ سال و بالاتر) شهر رشت است. حجم نمونه ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شد که نیمی از پرسش‌نامه‌ها در میان شهروندان نسل جوان و نیمی دیگر در میان نسل کهن سال تکمیل شد. برای روایی گویه‌ها از اعتبار صوری و برای پایایی متغیرها از آلفای کرونباخ استفاده شده است به طوری که آلفای کرونباخ تمام متغیرها بیش از ۰/۸ است. روش گردآوری داده‌ها پیمایش و برای داوری فرضیات از آزمون یومن وایتنی، آزمون t و آزمون پیرسون استفاده شده است. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان از سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل کهن سال پایین‌تر است. هم‌چنین میزان استفاده از برنامه‌های ماهواره و تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است. **واژه‌های کلیدی:** سرمایه‌ی اجتماعی، اعتماد، مشارکت، روابط و نسل.

^۱- این مقاله براساس طرح پژوهشی «بررسی تفاوت ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی در بین شهروندان نسل جدید و قدیم رشت» که با حمایت دانشگاه گیلان در سال ۱۳۹۱ انجام شده، نوشته شده است.

^۲- استادیار گروه پژوهشی گیلان‌شناسی دانشگاه گیلان
^۳- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی، دانشگاه تربیت مدرس،

guilan_1385@yahoo.com

raminhabibzade@yahoo.com

۱. مقدمه و بیان مسأله

موضوع این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی^۱ نسل جوان و کهن سال است. سرمایه‌ی اجتماعی سرمایه و منابعی است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یک دیگر (و نوع این ارتباطات) می‌توانند به‌دست آورند (بورديو ۱۹۸۶، کلمن ۱۹۸۸، پوتنام ۱۹۹۳، برگرفته از شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۶۵).

تأثیرات مثبت سرمایه‌ی اجتماعی می‌تواند در پنج قلمرو رشد اقتصادی، جلوگیری از آسیب‌های اجتماعی، بهداشت جسمی و روانی، کارایی حکومت و نهادهای سیاسی و بهبود عملکرد تحصیلی خود را آشکار کند (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۸۲). جوامعی که میزان سرمایه‌ی اجتماعی آن به هر دلیلی کاهش یابد، با گسیختگی‌ها و شکاف‌های شگرفی روبه‌رو می‌شوند. بر همین اساس، اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی بر این عقیده‌اند که سرمایه‌ی اجتماعی اگر بازآفرینی نشود، فرسوده و نابود می‌شود، روابط اجتماعی اگر حفظ نشود به تدریج از بین می‌رود و هنجارها به ارتباطات منظم بستگی دارند (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۸۵). بنابراین سرمایه‌ی اجتماعی باید پیوسته بازتولید شود و گرنه در صورت کاهش یا پایین آمدن آن، مشکلات زیادی پدید خواهد آمد. نظریه‌پردازان معتقدند عوامل مختلفی در ایجاد، حفظ و کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نقش دارند. با وجود مطالعات و پژوهش‌های متعدد در حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی هنوز درباره‌ی عوامل مؤثر بر کاهش آن اطلاعات کمی داریم. به‌طور تجربی نمی‌دانیم که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان و کهن سال تفاوت دارند یا نه و اگر تفاوت دارند تحت تأثیر چه عواملی ایجاد شده است. آیا تغییرات ایجاد شده در بستر اجتماعی و فرهنگی به یک میزان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان، میان سال و کهن سال شده یا این که نسل جوان بیش‌تر تحت تأثیر قرار گرفته است. مدعای تبیینی ما این است که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان پایین‌تر از نسل کهن سال است. طی سال‌های اخیر فرسایش شدیدی در سرمایه‌ی اجتماعی جوانان هم در درون خانواده و هم در بیرون آن روی داده است (موسوی، ۱۳۸۶ و شارع‌پور: ۱۳۸۵: ۸۳).

در این زمینه پژوهش حاضر درصدد است با اتکا به نظریه‌های علمی دریابد که آیا سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان با نسل کهن سال تفاوت دارد؟ در صورت پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان عوامل مؤثر بر کاهش آن کدامند؟

^۱ - Social Capital

شرط لازم برای داشتن جامعه‌ای پویا، پیشرفته و سالم گسترش انسجام اجتماعی، بسط مشارکت اجتماعی و مهم‌تر از همه اعتماد مردم به یک دیگر و اعتماد متقابل دولت و مردم است که همگی این مؤلفه‌ها از ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی هستند. علاوه بر موارد ذکر شده سرمایه‌ی اجتماعی با سلامت و بهداشت مردم، میزان موفقیت تحصیلی، میزان وقوع جرم و انحرافات اجتماعی و هم‌چنین با رشد و توسعه‌ی کشور رابطه دارد.

شناسایی میزان و روند سرمایه‌ی اجتماعی در میان مردم می‌تواند به شناسایی روند تحولات فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک کند. با مطالعه‌ی علمی سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل‌ها، قشرها و گروه‌های مختلف می‌توان از این مفهوم در تحلیل مسائل اجتماعی- فرهنگی به‌عنوان متغیر پیش‌بینی‌کننده بهره گرفت. به‌علاوه تداوم چنین مطالعه‌ای در بعد زمان می‌تواند روند تغییرات سرمایه‌ی اجتماعی را در سطح ملی آشکار کند. آگاهی از این روند می‌تواند به برنامه‌ریزان فرهنگی و اجتماعی در انتخاب سیاست‌های مناسب کمک زیادی کند.

۱ - اهداف پژوهش

۱ - مقایسه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال و تغییرات ایجاد شده در سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان.

۲ - بررسی عوامل مؤثر بر تغییرات سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان.

۲- مدل نظری

در این پژوهش سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان (نسل جدید) و کهن سال (نسل قدیم) مقایسه و عوامل مؤثر بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی بررسی می‌شود. برای این منظور ابتدا سرمایه‌ی اجتماعی تعریف و سپس ابعاد آن از دیدگاه اندیشمندان و نظریه‌پردازان این حوزه استخراج شده است. گام بعدی، تدوین مدل نظری عوامل تأثیرگذار بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی است.

به اعتقاد پیر بوردیو^۱، سرمایه سه شکل مختلف دارد؛ سرمایه‌ی اقتصادی^۲ که قابل تبدیل به پول است و در شکل حق مالکیت نهادینه می‌شود؛ سرمایه‌ی فرهنگی^۳ که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه‌ی اقتصادی می‌شود و در شکل مدارج تحصیلی نهادینه می‌شود و بالاخره

^۱-Pierre Bourdieu

^۲-Economic Capital

^۳- Cultural Capital

سرمایه‌ی اجتماعی که تحت شرایط خاصی قابل تبدیل به سرمایه‌ی اقتصادی است و در شکل اصالت و شهرت ممکن است نهادینه شود. براساس تعریف بورديو، سرمایه‌ی اجتماعی حاصل جمع منابع بالقوه و بالفعلی است که نتیجه‌ی مالکیت شبکه‌ی بادوامی از روابط نهادی شده میان افراد و به عبارت ساده‌تر، عضویت در گروه است. البته سرمایه‌ی اجتماعی مستلزم شرایطی به مراتب بیش از وجود صرف شبکه‌ی پیوندها است. در واقع پیوندهای شبکه‌ای می‌بایست از نوع خاصی باشند، یعنی مثبت و مبتنی بر اعتماد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۶۸).

از دیدگاه بورديو، سرمایه‌ی اجتماعی به‌عنوان شبکه‌ای از روابط، ودیعه‌ی طبیعی و یا ودیعه‌ی اجتماعی نیست، بلکه در طول زمان برای کسب آن باید تلاش کرد. به تعبیر بورديو، سرمایه‌ی اجتماعی محصول نوعی سرمایه‌گذاری فردی یا جمعی، آگاهانه یا ناآگاهانه است که به دنبال تثبیت یا بازتولید روابط اجتماعی است که مستقیماً در کوتاه‌مدت یا بلندمدت قابل استفاده هستند (بورديو، ۱۹۸۶: ۲۵۱، به نقل از شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۲۹۹-۳۰۰). پس سرمایه‌ی اجتماعی نوعی ابزار دسترسی به منابع اقتصادی و فرهنگی از طریق ارتباطات اجتماعی است. تأکید بورديو بر مشارکت فرد در شبکه‌های اجتماعی است که این مشارکت سبب دسترسی او به منابع و امکانات گروه می‌شود. پس در دیدگاه بورديو، سرمایه‌ی اجتماعی نوعی محصول اجتماعی است که ناشی از تعامل اجتماعی است (شارع‌پور، ۱۳۸۳: ۳۰۰).

در این پژوهش از دیدگاه بورديو از نقش مشارکت در سرمایه‌ی اجتماعی استفاده شده است. جیمز ساموئل کلمن^۱ به‌جای تعریف سرمایه‌ی اجتماعی برحسب ماهیت و به‌طور کلی محتوای آن، به کارکرد آن توجه دارد. به اعتقاد او، سرمایه‌ی اجتماعی بخشی از ساختار اجتماعی است که به کنش‌گر اجازه می‌دهد تا با استفاده از آن به منابع خود دست یابد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۶۸).

از دیدگاه کلمن، مفهوم سرمایه‌ی اجتماعی نشان‌دهنده‌ی آن است که چگونه ساختار اجتماعی یک گروه می‌تواند به‌عنوان منبعی برای افراد آن گروه عمل کند. کلمن وجود سرمایه‌ی اجتماعی را در اعتماد، اطلاع‌رسانی و ضمانت اجراهای کارآمد، روابط اقتدار و میزان تکالیف در گروه می‌داند (همان: ۶۹).

کلمن اشکال عمده‌ی سرمایه‌ی اجتماعی یا ویژگی روابط اجتماعی را که منبع سرمایه‌ی سودمندی برای افراد است، شامل تعهدات و انتظارات، ظرفیت بالقوه‌ی اطلاعات، هنجارها و ضمانت‌های اجرایی مؤثر، روابط اقتدار، سازمان اجتماعی انطباق‌پذیر و سازمان تعمدی می‌داند

^۱- James Samuel Coleman

(تاج‌بخش، ۱۳۸۴: ۵۷). او هم‌چنین در باب مقایسه‌ی سرمایه‌ها می‌گوید: همان‌طور که سرمایه‌ی فیزیکی، با ایجاد تغییرات در مواد برای شکل دادن به ابزارهایی که تولید را تسهیل می‌کنند به‌وجود می‌آید، سرمایه‌ی انسانی با تغییر دادن افراد برای مهارت‌ها و توانایی‌هایی به‌وجود می‌آید و افراد را توانا می‌کند به شیوه‌های جدید رفتار کنند سرمایه‌ی اجتماعی، به‌نوبه‌ی خود هنگامی به‌وجود می‌آید که روابط میان افراد به شیوه‌ای دگرگون می‌شود که کنش را تسهیل می‌کند. در این میان نقش عواملی مثل اعتماد قابل‌توجه است؛ مثلاً گروهی که اعضایش قابلیت اعتماد نشان می‌دهند و به یک دیگر اعتماد زیاد می‌کنند، خواهند توانست کارهایی بسیار بیش‌تر از گروهی که فاقد آن قابلیت اعتماد است، انجام دهد (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۵ - ۴۶۴). او هم‌چنین در نتایج پژوهش‌ها به مقوله‌ی دیگری که در سرمایه‌ی اجتماعی نسل‌ها؛ یعنی، والدین و فرزندان دخیل بوده پی برده است. «وقتی مادران شاغل باشند آن‌ها زمان کمتری را به فرایند یادگیری فرزندان خود اختصاص می‌دهند».

در این پژوهش از دیدگاه کلمن از اهمیت اعتماد میان اعضای یک گروه و نیز ارتباط میان والدین و فرزندان در سرمایه‌ی اجتماعی استفاده شده است.

رابرت پوتنام^۱ در تعریف سرمایه‌ی اجتماعی می‌گوید: «منظور از سرمایه‌ی اجتماعی ویژگی‌های زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که مشارکت‌کنندگان در این گروه‌ها را قادر به‌کار مؤثرتر با هم‌دیگر برای تعقیب اهداف مشترک می‌کند». این سه مفهوم اساسی؛ شبکه‌ها^۲، هنجارها^۳ و اعتماد^۴، سه پایه‌ی اصلی سرمایه‌ی اجتماعی را تشکیل می‌دهند (محمدی، ۱۳۸۴: ۶۳). از نظر پوتنام اعتماد و ارتباط متقابل اعضا در شبکه، به‌عنوان منابعی هستند که در کنش‌های اعضای جامعه موجود است (نقل شده در محمدی، ۱۳۸۴: ۷۱).

پوتنام برای سنجش سرمایه‌ی اجتماعی از سنجش‌ای مرکب استفاده کرد که شامل موارد زیر است: میزان مشارکت در امور اجتماع محلی و زندگی سازمانی، مشارکت در امور عمومی (مثل رأی دادن)، رفتار داوطلبانه، فعالیت‌های اجتماعی غیررسمی مثل دیدار از دوستان و سطح اعتماد میان افراد. بدین ترتیب سنجش‌ی او دارای دو عامل اساسی است: سنجش‌ی مشارکت انجمنی و سنجش‌ی اعتماد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۷۵).

1- Robert Putnam

2- Networks

3- Norms

4- Truth

در این پژوهش از دیدگاه پوتنام از مشارکت^۱ و اعتماد استفاده شده است. یوشی هیروفرانسیسفوکویاما^۲، در تعریف سرمایه‌ی اجتماعی می‌گوید: «سرمایه‌ی اجتماعی را به‌سادگی می‌توان به‌عنوان وجود مجموعه‌ی معینی از هنجارها یا ارزش‌های غیررسمی تعریف کرد که اعضای گروهی که همکاری و تعاون میانشان مجاز است، در آن سهیم هستند» (شارع‌پور، ۱۳۷۹: ۱۵). او معتقد است که هر مجموعه‌ای از هنجارها با مصداق عینی، به تشکیل سرمایه‌ی اجتماعی نمی‌انجامد؛ این هنجارها باید منجر به [ایجاد و افزایش] همکاری در گروه گردد و لذا هنجارها با فضایل سستی چون درست کاری، وفای به‌عهد، قابل اعتماد بودن در انجام وظیفه، روابط متقابل و نظایر این‌ها مرتبط است.

فوکویاما اعتماد اجتماعی را جزء اساسی سرمایه‌ی اجتماعی می‌داند. به اعتقاد او، سرمایه‌ی اجتماعی قابلیت است که از شیوع اعتماد در یک جامعه یا بخشی از آن بر می‌خیزد و می‌تواند در کوچک‌ترین و بنیادی‌ترین گروه اجتماعی؛ یعنی، خانواده و نیز در بزرگ‌ترین گروه‌ها، مثل ملت و در همه‌ی گروه‌های دیگر درون آن گنجانده شود (کمناد^۳، ۲۰۰۲: ۵).

از دیگر افرادی که به نقش اعتماد در روابط و تعاملات افراد با یک دیگر پی‌برده، رونالد اینگلهارت^۴ است. از دیدگاه او اعتماد در روابط و تعاملات انسانی از سطح خانواده گرفته تا سطح کلان جامعه و حتی تعاملات جهانی نقش حیاتی دارد. اعتماد تسهیل‌گر روابط اجتماعی و تعاملات میان‌فردی است. اعتماد انتظاری است که از درون اجتماع برمی‌خیزد که در آن صداقت و رفتار و روحیه‌ی تعاون و همکاری مبتنی بر هنجارهای مشترک و عمومی شکل گرفته باشد. این رفتارها نیاز به قانون و تنظیمات در روابط ندارد، بلکه وجدان اخلاقی مبنای اعتماد اعضای گروه است (اینگلهارت، ۱۳۷۳).

پس از بررسی نظرهای اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی سه بعد یا سه بخش سرمایه‌ی اجتماعی شامل اعتماد، مشارکت و روابط در این پژوهش مورد بررسی قرار می‌گیرد. در این پژوهش اعتماد شامل اعتماد به اعضای خانواده، اعتماد به فامیل درجه‌ی دو، اعتماد به آشنا و اعتماد مدنی یا اعتماد به سازمان‌ها و نهادهاست.

مشارکت هم به سه نوع مذهبی، مشارکت در امور خیریه و مشارکت سیاسی تفکیک می‌شود.

1- Participation

2- Yoshihiro Francis Fukuyama

3- Kemenade

4- Ronald Inglehart

روابط هم‌رابطه با اعضای خانواده، رابطه با فامیل درجه‌ی دو و رابطه با دوستان و آشنایان دسته‌بندی می‌شود.

جدول شماره‌ی یک- ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی و شاخص‌های آن

شاخص	بعد سرمایه‌ی اجتماعی
اعتماد به اعضای خانواده	اعتماد
اعتماد به فامیل درجه‌ی دو (برون‌گروهی)	
اعتماد به آشنا (برون‌گروهی)	
اعتماد به سازمان‌ها و نهادها	
مشارکت مذهبی	مشارکت
مشارکت در امور خیریه	
مشارکت سیاسی	
رابطه با اعضای خانواده	روابط
رابطه با فامیل درجه‌ی دو (برون‌گروهی)	
رابطه با دوستان و آشنایان (برون‌گروهی)	

نتایج پژوهش‌های متعدد نشان می‌دهد که در سال‌های اخیر سرمایه‌ی اجتماعی در ایران دچار فرسایش شده است، به‌ویژه در میان نسل جوان شدت این فرسایش بیش‌تر است (موسوی، ۱۳۸۶). عوامل متعددی بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی تأثیرگذارند که ما در این پژوهش عوامل مدنظر پوتنام را مورد بررسی و آزمون قرار می‌دهیم. نویسندگان این مقاله آگاه هستند که جامعه‌ی مورد بررسی پوتنام آمریکا است، ولی دقت در متغیرهای تأثیرگذار بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی، این امر را نشان می‌دهد که این متغیرها را می‌توان در تبیین فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی در ایران هم به‌کار برد. درگیری‌های شغلی و محدود شدن زمان فراغت، ترافیک و شلوغی راه‌ها و گسترش استفاده از رسانه‌های جمعی مسائلی هستند که تقریباً در تمام کلان‌شهرهای کشور از جمله رشت وجود دارد.

عوامل اصلی زوال سرمایه‌ی اجتماعی

رابرت پوتنام چهار عامل اصلی را در سنجش زوال سرمایه‌ی اجتماعی در آمریکا مورد بررسی قرار داد که ما هم در این پژوهش تأثیر این عوامل را بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان بررسی می‌کنیم. این عوامل عبارتند از:

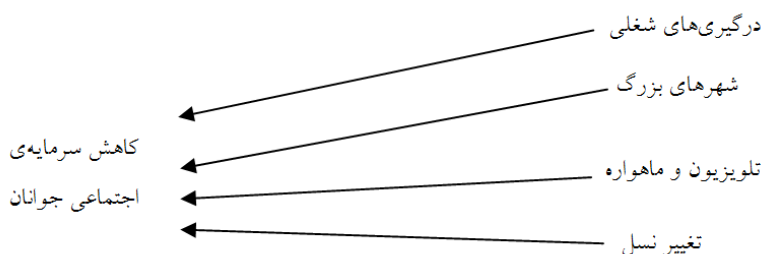
۱- درگیری‌های شغلی زیاد و دوشغله بودن والدین به‌خصوص مادران که وقت و فرصت آن‌ها برای مشارکت در گروه و خانواده به‌شدت کاهش پیدا کرده است. پوتنام وزن این متغیر را ده درصد تعیین می‌کند.

۲- شهرهای بزرگ (متروپل) که پوتنام وزن این متغیر را هم ده درصدی تعیین کرده است. روابط و امکان دید و بازدید و دورهم جمع‌شدن افراد را به‌لحاظ بعد مسافت و شلوغی راه‌های ارتباطی، محدود و روابط را تضعیف کرده است. نه‌تنها در کلان‌شهرها، بلکه مشارکت مردم در کارهای جمعی در شهرهای کوچک و حتی روستاها هم کم شده و فشار کمبود وقت و تلاش برای کسب درآمد، از عوامل اصلی آن است.

۳- تلویزیون و گسترش دامنه‌ی استفاده از آن در خانواده‌ها باعث کاهش حوزه‌ی زندگی مدنی شده و افراد کم‌تر وقتی را صرف معاشرت با دوستان و حتی اعضای خانواده می‌کنند. وزن این متغیر از نظر پوتنام ۲۵ درصد است.

۴- تغییر نسل یکی از علل اصلی زوال سرمایه‌ی اجتماعی در آمریکاست که به‌نظر پوتنام کسانی که در دهه‌ی ۱۹۲۰ متولد شده‌اند تقریباً دو برابر نوه‌های خود که در دهه‌ی ۱۹۶۰ متولد شده‌اند، مشارکت در انجمن‌های متفاوت داشتند. دو برابر آن‌ها تمایل به رأی‌دهی و سه برابر آن‌ها تمایل به روزنامه‌خوانی داشتند. کار مشترک به عادت کردن در همکاری و ارزش‌های مشترک می‌انجامد. ارزش و عادت‌ی که در جنگ جهانی دوم و تلاش بعد از آن برای بازسازی در میان آن نسل رواج یافته بود، بعدها به‌وسیله‌ی نسل جدید تغییر یافته و عادت‌های جدیدی که چندان هم ویژگی‌های مشارکت مدنی و تعهدات شهروندی را ندارد؛ جای آن‌را گرفت. این متغیر با اختصاص وزن ۵۰ درصدی، از نظر پوتنام مهم‌ترین عامل به‌حساب می‌آید (محمدی، ۱۳۸۴: ۶۹-۷۰).

مدل نظری پژوهش

۳ - فرضیات پژوهش

فرضیه‌ی اول: سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و نسل کهن سال (قدیم) تفاوت معناداری دارد، به طوری که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان کم‌تر از شهروندان کهن سال است.

فرضیه‌ی دوم: درگیری‌های شغلی زیاد جوانان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده است. فرضیه‌ی سوم: زندگی در شهرهای بزرگ (طولانی بودن مسافت) باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

فرضیه‌ی چهارم: گسترش دامنه‌ی استفاده از تلویزیون و ماهواره باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

فرضیه‌ی پنجم: تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

۴ - روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش، جمعیت آماری، حجم نمونه، واحد مشاهده و واحد تحیل و روایی و پایایی در این پژوهش برحسب موضوع مورد بررسی و مسأله‌ی مدنظر، روش گردآوری پیمایش اجتماعی و روش داوری آزمون یونوایتنی^۱، آزمون t و آزمون پیرسون است.

این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جدید (جوان) و نسل قدیم (کهن سال) شهر رشت را مقایسه می‌کند. در این پژوهش نخست باید منظور خود را از نسل و مشخصاً نسل جوان و نسل کهن سال مشخص کنیم. از دیدگاه کریستوفر بالس یک نسل عبارت است از فاصله میان والدین با

^۱- Mann-Whitney U

فرزندانشان. بدین ترتیب اگر سن بچه‌دار شدن را مثلاً میان ۲۰ تا ۲۵ سال فرض کنیم، آن‌گاه هر ۲۰ تا ۲۵ سال یک نسل جدید پا به عرصه‌ی حیات می‌گذارد. بسیاری از مردم در طول عمر خود شاهد حضور سه نسل هستند؛ پدربزرگ‌ها و مادربزرگ‌ها، خودشان و فرزندانشان. (بالس، ۱۳۸۰). به نظر بالس نظریه‌پردازان فرهنگ عامه و نیز تاریخ‌نگاران بر این باورند که ظاهراً در حدود هر ده سال شکل جدیدی از ذهنیت نسلی بروز می‌کند (آزادارمکی و غفاری، ۱۳۸۳: ۱۰).

با این اوصاف نسل جوان (جدید) در این پژوهش ۱۵ تا ۲۵ سال و نسل کهن سال (قدیم) ۵۰ سال و بالاتر در نظر گرفته شده است. طبق این تقسیم‌بندی اولاً فاصله‌ی ۲۵ سال میان نسل جوان و کهن سال رعایت شده و ثانیاً اگر کسی ۲۵ سالگی بچه‌دار شود، اکنون ۵۰ ساله خواهد بود. علاوه بر معیار سن، تجربه و ذهنیت این دو نسل درباره‌ی شرایط و حوادث و وقایع اجتماعی و سیاسی و ... بسیار متفاوت است. در نتیجه سلايق، ترجیحات، گرایش‌ها و سبک زندگی و ... این دو نسل متفاوت است.

جمعیت آماری

با توجه به سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ مرکز آمار، جمعیت نسل جوان رشت، یعنی افراد ۱۵ تا ۲۵ سال (۱۴۷/۶۲۷ نفر (۷۱/۰۳۵ مرد و ۷۶/۵۹۲ نفر زن) و جمعیت نسل کهن سال یعنی ۵۰ تا ۸۷ سال این شهر ۱۰۳/۱۳۶ نفر (۴۹/۰۷۷ نفر مرد و ۴۶/۳۷۶ نفر زن) است (سالنامه‌ی آماری استان گیلان، ۱۳۸۵).

حجم نمونه

در این پژوهش برای این‌که نمونه‌گیری از دقت بالایی برخوردار باشد از نتایج مطالعه‌ی مقدماتی^۱ برای تعیین برآورد واریانس استفاده شد. برای این منظور از مولفه‌های متغیر وابسته شاخصی ساخته شد و واریانس کل در فرمول قرار داده شد. برای تعیین حجم نمونه هم از فرمول زیر استفاده شد.

$$n = \frac{Nt^2s^2}{Nd^2 + t^2s^2} = \frac{(250763)(1.96)^2(3.14)}{(250763)(0.176)^2 + (1.96)^2(3.14)} = 389$$

^۱- Pilot Study

$N=250763$ جمع شهروندان نسل جدید و نسل قدیم

$d=0/176$ دقت احتمالی مطلوب

$t=1/96$ ضریب اطمینان ۰/۹۵

$s^2=3/14$ = پیش‌برآورد واریانس سرمایه‌ی اجتماعی در جمعیت

$n=389$ حجم نمونه

با توجه به جمعیت آماری، حجم نمونه حدود ۳۸۹ نفر برآورد شد که در این پژوهش، حجم نمونه ۴۰۰ نفر در نظر گرفته شد. از این ۴۰۰ نفر، ۲۰۰ پرسش‌نامه از نسل جوان (۱۵ تا ۲۵ سال) و ۲۰۰ پرسش‌نامه‌ی دیگر از نسل کهن سال (۵۰ سال و بالاتر) تکمیل شد.

واحد مشاهده و واحد تحلیل

واحد مشاهده چیزی است که از آن سؤال می‌شود. از آن‌جا که پرسش‌نامه‌ها را افراد به نمایندگی از نسل تکمیل کردند، در نتیجه واحد مشاهده در این پژوهش فرد است. در این پژوهش متغیرها صفت نسل هستند، در نتیجه واحد تحلیل نسل است. افراد، پرسش‌نامه‌ها را به نمایندگی از نسل جوان و نسل کهن سال تکمیل کردند، در نتیجه در تحلیل، نسل ملاک بوده و نتایج به‌دست آمده نیز برای نسل منظور شده است. سطح تحلیل در این پژوهش کلان است، زیرا تحلیل داده‌ها برای نسل گرفته است.

روایی^۱ و پایایی^۲

در این پژوهش تلاش شده است حتی‌الامکان از گویه‌های مطالعات و پژوهش‌های پیشین استفاده شود؛ اما برای اطمینان از معرف و قابل‌فهم بودن گویه‌ها از اعتبار صوری^۳ استفاده شد. برای این منظور علاوه بر ناظر طرح و انجام تحلیل عاملی، پرسش‌نامه از سوی عده‌ای از خبرگان مطالعه شد و اصلاحات لازم صورت گرفت.

هم‌چنین پایایی مقیاس نیز سنجیده شد و برای این کار از متداول‌ترین آن‌ها؛ یعنی، روش آلفای کرونباخ استفاده شد. گویه‌هایی که ضریب آلفای مقیاس را کاهش دادند از مقیاس حذف شدند. با

¹-Validity

²-Reliability

³-Face Validity

توجه به جدول زیر مقدار ضریب آلفای کرونیباخ تمام متغیرها بیش از ۰/۷ است، در نتیجه اجزای درونی مقیاس دارای هم‌بستگی قابل قبولی با یک دیگر هستند (حبیب‌پورگنابی، ۱۳۸۸: ۳۶۶).

جدول شماره‌ی دو- میزان آلفای کرونیباخ ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی در پرسش‌نامه‌ی نهایی

ردیف	بعد	تعداد گویه یا سؤال	آلفا
۱	اعتماد برون‌گروهی	۷	۰/۸۹۳
۲	اعتماد به سازمان	۱۸	۰/۹۴۰
۳	مشارکت مذهبی	۴	۰/۸۱۱
۴	مشارکت در امور خیریه	۳	۰/۸۱۴
۵	مشارکت سیاسی	۳	۰/۸۸۹
۶	روابط برون‌گروهی	۲	۰/۸۲۴

۵ - تعریف مفاهیم

- سرمایه‌ی اجتماعی

سرمایه‌ی اجتماعی مجموعه‌ای از قوانین، هنجارها، الزامات (تعهدات)، روابط متقابل و اعتماد حکم شده در روابط اجتماعی، ساختارهای اجتماعی و سلسله مراتب نهادی جامعه تعریف شده است که اعضای آن را قادر به دستیابی به اهداف جمعی و فردی‌شان می‌کند (کلمن^۱، ۱۹۸۸) در این پژوهش متغیر سرمایه‌ی اجتماعی شامل سه بعد اعتماد، مشارکت و روابط است.

- اعتماد

اعتماد عبارت است از تمایل فرد به قبول ریسک در یک موقعیت اجتماعی که این تمایل مبتنی بر حس اطمینان به این نکته است که دیگران به گونه‌ای که انتظار می‌رود عمل کنند و شیوه‌ای حمایت‌کننده در پیش بگیرد. به تعبیر فوکویاما اعتماد انتظاری است که در یک اجتماع منظم، صادق دارای رفتار تعاونی خود را نشان می‌دهد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۷۲-۷۳). درحالی که کنش‌گر می‌تواند به راحتی در مورد زمینه‌ی ارزش اعتماد به افراد خاص قضاوت کند، می‌تواند درباره‌ی میزان ارزش اعتماد نسبت به دیگران تعمیم‌یافته نیز دارای ایده‌ها و باورهایی باشد. افراد هم‌چنین

^۱ -Coleman

می‌توانند درباره‌ی میزان ارزش اعتماد نسبت به نظام‌های انتزاعی نظیر نهادها نیز دارای باورهایی باشند که به این سطح اعتماد، اعتماد نهادی گفته می‌شود (همان: ۷۳).

جدول شماره‌ی سه- تعریف عملیاتی اعتماد

بعد	انواع	شاخص	معرف‌های عملی
اعتماد	درون‌گروهی	اعضای خانواده	اعتماد به همسر، والدین، فرزندان، برادر و خواهر
	برون‌گروهی	فامیل درجه‌ی دو	اعتماد به عمو، عمه، دایی، خاله و فرزندان آنها
	برون‌گروهی	آشناها	اعتماد به همسایگان، همکاران و هم‌کلاسی‌ها
	برون‌گروهی	بیگانگان	اعتماد به اهالی محله و هم‌شهری‌ها
	سازمان‌ها	سازمان‌های اقتصادی، امنیتی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، مذهبی و قضایی	اعتماد به بانک، بنگاه مسکن و ماشین، بازار، نیروی انتظامی، سپاه، ارتش، دانشگاه، آموزش و پرورش، مطبوعات، هنرمندان، مجلس شورای اسلامی، دولت، احزاب سیاسی، شورای شهر، شهرداری، سازمان‌های خیریه، حوزه‌ی علمیه، دادگستری

- مشارکت

منظور از مشارکت خیریه‌ای هر نوع بخشش و کمک داوطلبانه فرد به دیگران؛ یعنی، افرادی غیر از خانواده و خویشان است (اسپلبرگ^۱، ۲۰۰۱: ۱۷). مشارکت مذهبی عبارت است از شرکت در فعالیت‌های منبعث از مذهب که به صورت دسته‌جمعی برگزار می‌شود.

مشارکت سیاسی عبارت است از درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی، از عدم درگیری تا داشتن مقام رسمی سیاسی است (راش، ۱۳۷۷: ۱۲۲). به نظر هانتینگتون مشارکت سیاسی عبارت است از «فعالیت شهروندان خصوصی به منظور تأثیر نهادن بر فرایند تصمیم‌گیری سیاسی دولت» (هانتینگتون، ۱۳۷۳: ۷۷).

^۱ -Spellerberg

جدول شماره‌ی چهار- تعریف عملیاتی مشارکت

معرف‌های عملی	انواع	بعد
شرکت در سفره‌ی حضرت ابوالفضل و حضرت رقیه، مراسم ماه محرم، جلسات روخوانی و تفسیر قرآن و سخنرانی مذهبی	مذهبی	مشارکت
کمک به نیازمندان، کمک به مردم سیل‌زده و زلزله‌زده و کمک به مؤسسات خیریه	خیریه	
سطحی: شرکت در انتخابات ^۱ ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی، شورای شهر و مجلس خبرگان	سیاسی	
عمیق: شرکت در بحث‌های سیاسی، مشارکت در برگزاری انتخابات و فعالیت در ستادهای انتخاباتی		

- روابط^۲

رابطه به معنای ارتباطی است از هر نوع میان دو یا چند واقعیت. این ارتباط می‌تواند صورت استقلال، تعامل، به‌هم‌پیوستگی، مواصله یابد. از مفهوم رابطه می‌توان در جهت مشخص کردن ویژگی‌های خاص ارتباط و یا فرایندی که از طریق آن دو پدیده در ارتباط با یک دیگر قرار می‌گیرند، سخن به میان آورد (بیرو، ۱۳۸۰: ۳۷۶).

جدول شماره‌ی پنج- تعریف عملیاتی روابط

معرف‌های عملی	شاخص	انواع	بعد
ملاقات در منزل یا هرگونه برنامه‌ی مشترک مثل رفتن به پارک، مسافرت یا رستوران با والدین، فرزندان و برادر و خواهر	اعضای خانواده	درون‌گروهی	روابط
ملاقات در منزل یا هرگونه برنامه‌ی مشترک مثل رفتن به پارک، مسافرت یا رستوران با عمو، عمه، دایی، خاله و فرزندان آن‌ها	فامیل درجه‌ی دو	برون‌گروهی	
ملاقات در منزل یا هرگونه برنامه‌ی مشترک مثل رفتن به پارک، مسافرت یا رستوران با همسایگان، همکاران و هم‌کلاسی‌ها	آشناها	برون‌گروهی	

^۱- از پاسخ‌گویانی که سنشان پایین‌تر از سن قانونی رأی دادن (پایین‌تر از ۱۸ سال) بود میزان تمایل به شرکت در انتخابات پرسیده شد.

^۲-Relations

- نسل^۱

نسل به کلیه‌ی افرادی که در یک زمان زندگی می‌کنند یا تقریباً هم‌سن هستند، گفته می‌شود.^۲

جدول شماره‌ی شش - تعریف عملیاتی نسل

مفهرم	انواع	معرف‌های عملی
نسل	جوان (جدید)	کلیه‌ی شهروندان ۱۵ تا ۲۵ سال شهر رشت
	کهن سال (قدیم)	کلیه‌ی شهروندان ۵۰ سال و بالاتر شهر رشت

جدول شماره‌ی هفت - تعریف عملیاتی درگیری‌های شغلی

متغیر	معرف‌های عملی
درگیری‌های شغلی	ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو و ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد همسر یا پدر

جدول شماره‌ی هشت - تعریف عملیاتی شهرهای بزرگ

متغیر	معرف‌های عملی
شهرهای بزرگ	شهرهای بزرگ روابط و امکان دید و بازدید و دور هم جمع شدن افراد را به‌لحاظ بعد مسافت و شلوغی راه‌های ارتباطی، محدود و روابط را تضعیف می‌کند. اگر فاصله‌ی خانه‌ی پاسخ‌گو با منزل مسکونی دیگران ۱۰ تا ۲۰ دقیقه پیاده‌روی یا ۵ تا ۱۰ دقیقه با وسیله‌ی نقلیه باشد فاصله را نزدیک و اگر بیش از این زمان باشد، فاصله، دور محسوب می‌شود.

جدول شماره‌ی نه - تعریف عملیاتی تلویزیون و ماهواره

متغیر	معرف‌های عملی
تلویزیون و ماهواره	مدت زمان اختصاص داده شده به تماشای برنامه‌های تلویزیون ایران و برنامه‌های ماهواره

¹- Generation

²- Wiki.answer.com

۶ - تحلیل تجربی پژوهش

در این پژوهش برای داوری تجربی فرضیات از آزمون یومنوایتنی، آزمون t و آزمون پیرسون استفاده شده است. درباره‌ی فرضیه‌ی اول باید گفت که سرمایه‌ی اجتماعی از جمع اعتماد، مشارکت و روابط به‌دست آمده است که متغیر به‌دست آمده در میان نسل جوان و کهن سال مقایسه شده است. چهار فرضیه‌ی بعد هم چهار متغیر تأثیرگذار بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی است که مورد آزمون قرار می‌گیرد.

فرضیه‌ی اول: سطح سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و نسل کهن سال (قدیم) تفاوت دارد، به‌طوری‌که سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان جوان کم‌تر از شهروندان کهن سال است.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
سرمایه‌ی اجتماعی	جوان	۱۶۰	۱۲۲/۴۰	۱۹۵۸۴/۵۰
	کهن سال	۱۳۶	۱۷۹/۲۰	۲۴۳۷۱/۵۰
	Total	۲۹۶		

TestStatistics^a

	سرمایه‌ی اجتماعی
Mann-Whitney U	۶۷۰۴/۵۰۰
Wilcoxon W	۱۹۵۸۴/۵۰۰
Z	-۵/۶۹۱
Asymp. Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰

a. Grouping Variable: نسل

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت (sig=۰/۰۰۰) تفاوت معناداری دارد. هم‌چنین میزان سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان کم‌تر از نسل کهن سال است. بنابراین فرضیه‌ی فوق مبنی بر پایین بودن سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان از نسل کهن سال با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود. پس از تأیید این ادعا که سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان کم‌تر از نسل کهن سال است، فرضیات بعدی پژوهش برای آزمون عوامل تأثیرگذار بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان اقامه شده

است. برای آزمون این فرضیات این عوامل را در میان دو نسل از طریق آزمون تفاوتی یومنوایتنی یا آزمون t می‌سنجیم. اگر این متغیرها در میان نسل جوان بیش‌تر از نسل کهن سال باشد، فرضیه اثبات، در غیر این صورت فرضیه رد خواهد شد.

فرضیه‌ی دوم: درگیری‌های شغلی زیاد جوانان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده است. در ابتدا ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد شهروندان نسل جوان و کهن سال و سپس ساعات مشغول به کار و ساعات وقت آزاد پدر یا همسر^۱ پاسخ‌گویان را باهم مقایسه می‌کنیم. اگر ساعات وقت آزاد پاسخ‌گویان نسل جوان و پدرشان کم‌تر از نسل کهن سال و ساعات مشغول به کار نسل جوان و پدر آن‌ها بیش‌تر از نسل کهن سال باشد فرضیه تأیید می‌شود.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات مشغول به کار پاسخ‌گو	جوان	۳۰	۸/۹۳۳۳	۲/۱۹۶۱۳	۰/۴۰۰۹۶
	کهن سال	۴۱	۹/۴۸۷۸	۲/۴۹۱۲۰	۰/۳۸۹۰۶

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات مشغول به کار پاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۷۱۹	۰/۳۹۹	-۰/۹۷۳	۶۹	۰/۳۳۴	۰/۵۵۴۴۷	۰/۵۶۹۸۱	-۰/۱۶۹۱۲۱	۰/۵۸۲۲۷
	Equal variances not assumed			-۰/۹۹۲	۶۶/۵۴۷	۰/۳۲۵	-۰/۵۵۴۴۷	۰/۵۵۸۶۹	-۰/۱۶۶۹۷۶	۰/۵۶۶۸۲

^۱ - از پاسخ‌گویانی که متأهل بودند ساعات وقت آزاد و مشغول به کار همسر و از پاسخ‌گویان مجرد ساعات وقت آزاد و مشغول به کار پدر پرسیده شد.

IndependentSamplesTest

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات مشغول به کار پاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۷۱۹	۰/۳۹۹	-۰/۹۷۳	۶۹	۰/۳۳۴	-۰/۵۵۴۴۷	۰/۵۶۹۸۱	-۰/۶۹۱۲۱	۰/۵۸۲۲۷
	Equal variances not assumed			-۰/۹۹۲	۶۶/۵۴۷	۰/۳۲۵	-۰/۵۵۴۴۷	۰/۵۵۸۶۹	-۰/۶۶۹۷۶	۰/۵۶۰۰۲

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که میان ساعات مشغول به کار نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری (sig=۰/۳۳۴) وجود ندارد و میانگین ساعات کار در این دو نسل نزدیک به هم است.

GroupStatistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو	جوان	۱۹۸	۷/۳۹۳۹	۴/۷۲۹۹۰	۰/۳۳۶۱۴
	کهن سال	۲۰۲	۷/۲۹۲۱	۵/۲۹۲۳۳	۰/۳۷۲۳۷

IndependentSamplesTest

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پاسخ‌گو	Equal variances assumed	۰/۲۱۸	۰/۶۴۱	۰/۲۰۳	۳۹۸	۰/۸۴۹	-۰/۱۰۱۸۶	۰/۵۰۲۲۱	-۰/۸۸۵۲۵	۱/۰۸۹۱۷
	Equal variances not assumed			۰/۲۰۳	۳۹۴/۶۶۳	۰/۸۴۹	-۰/۱۰۱۸۶	۰/۵۰۱۶۴	-۰/۸۸۴۳۷	۱/۰۸۸۰۹

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که بین ساعات وقت آزاد نسل جوان و نسل کهنسال تفاوت معناداری (sig=۰/۸۳۹) وجود ندارد، بنابراین میانگین وقت آزاد در این دو نسل نزدیک به هم است.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات مشغول به کار پدر یا همسر	جوان	۱۵۰	۹/۹۴۰۰	۲/۱۲۱۲۶	۰/۱۷۳۲۰
	کهن سال	۲۷	۹/۲۲۲۲	۲/۱۸۹۷۲	۰/۴۲۱۴۱

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات مشغول به کار پدر یا همسر	Equal variances assumed	۰/۳۶۸	۰/۵۲۵	۱/۶۱۱	۱۷۵	۰/۱۰۹	۰/۸۱۷۷۸	۰/۴۴۵۶۱	-۰/۱۶۱۶۹	-۰/۱۶۱۶۹
	Equal variances not assumed			۱/۵۷۵	۳۵۳۵۰	۰/۱۲۴	۰/۸۱۷۷۸	۰/۴۵۵۶۲	۰/۳۰۶۸۵	-۰/۳۰۶۸۵

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که میان ساعات مشغول به کار پدر یا همسر پاسخ‌گویان نسل جوان و همسر پاسخ‌گویان نسل کهن سال تفاوت معناداری (sig=۰/۱۰۹) وجود ندارد؛ بنابراین میانگین ساعات مشغول به کار پدر یا همسر در این دو نسل نزدیک به هم است.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
ساعات وقت آزاد پدر یا همسر	جوان	۱۹۰	۶/۴۱۰۵	۵/۵۱۷۶۴	۰/۴۰۰۲
	کهن سال	۱۶۲	۷/۲۲۸۴	۴/۸۹۲۹۸	۰/۳۸۴۴۳

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پدر یا همسر	Equal variances assumed	۰/۰۰۱	۰/۹۷۸	-۱/۴۶۰	۳۵۰	۰/۱۲۵	-۰/۸۱۷۸۷	۰/۵۶۰۳۱	-۱/۹۱۹۸۷	۰/۲۸۴۱۴
	Equal variances not assumed			-۱/۴۷۴	۳۴۹/۴۴۹	۰/۱۴۱	-۰/۸۱۷۸۷	۰/۵۵۴۹۹	-۱/۹۰۹۲۲	۰/۲۷۳۶۸

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که بین ساعات وقت آزاد پدر یا همسر پاسخ‌گویان نسل جوان و همسر پاسخ‌گویان نسل کهنسال تفاوت معناداری (sig=۰/۱۴۵) وجود ندارد، بنابراین میانگین ساعات وقت آزاد پدر یا همسر در این دو نسل نزدیک به هم است. در کل چون بین وقت آزاد و ساعات مشغول به کار پاسخ‌گویان نسل جوان و کهنسال تفاوت معناداری وجود ندارد، بنابراین فرضیه‌ی درگیری شغلی زیاد نسل جوان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی آنان شده، رد می‌شود. فرضیه‌ی سوم: زندگی در شهرهای بزرگ (طولانی بودن مسافت) باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
فاصله	جوان	۱۶۵	۱۱۵/۸۰	۱۹۱۰۷/۰۰
	کهن سال	۱۳۱	۱۸۹/۶۹	۲۴۸۴۹/۰۰
	Total	۲۹۶		

TestStatistics^a

	فاصله
Mann-Whitney U	۵۴۱۲/۰۰۰
Wilcoxon W	۱۹۱۰۷/۰۰۰
Z	-۷/۵۱۶
Asymp. Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰

a. GroupingVariable: نسل

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد که تفاوت فاصله و مسافت محل سکونت شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت از محل زندگی اقوام و آشنایان ($\text{sig}=۰/۰۰۰$) معنادار است. در ضمن شهروندان نسل کهن سال فاصله‌ی زیادی از اقوام و آشنایان خود دارند.

Ranks

	نسل	N	MeanRank	Sum of Ranks
رابطه	جوان	۱۶۶	۱۷۹/۵۵	۲۹۸۰۵/۵۰
	کهن سال	۱۳۰	۱۰۸/۸۵	۱۴۱۵۰/۵۰
	Total	۲۹۶		

TestStatistics^a

	رابطه
Mann-Whitney U	۵۶۳۵/۵۰۰
Wilcoxon W	۱۴۱۵۰/۵۰۰
Z	-۷/۰۶۹
Asymp. Sig. (2-tailed)	۰/۰۰۰

a. GroupingVariable: نسل

نتیجه‌ی آزمون یومن وایتنی نشان می‌دهد که تفاوت میزان رابطه‌ی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت با اقوام و آشنایان ($\text{sig}=۰/۰۰۰$) معنادار است. در ضمن شهروندان نسل جوان روابط بیش‌تری با اقوام و آشنایان خود دارند. از آن‌جا که میانگین فاصله‌ی پاسخ‌گویان نسل جوان

از اقوام و آشنایان کم‌تر از نسل کهن سال است، به‌همین میزان روابط این نسل با اقوام و آشنایان هم بیش‌تر است.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون ($r = -0/287$) هم نشان می‌دهد میان بعد مسافت (فاصله) و میزان روابط با اقوام و آشنایان رابطه‌ی معنادار معکوس ($sig = 0/000$) وجود دارد؛ یعنی هرچه بعد مسافت و فاصله افزایش یابد میزان روابط کاهش می‌یابد و برعکس.

در کل فرضیه‌ی سوم مبنی بر زندگی در شهرهای بزرگ و طولانی بودن مسافت و فاصله با محل زندگی اقوام و آشنایان باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است، رد می‌شود. چون نتیجه‌ی دو آزمون فوق نشان می‌دهد که اولاً میزان فاصله‌ی محل زندگی نسل جوان از محل سکونت اقوام، فامیل و آشنایان کم‌تر و ثانیاً رابطه‌ی شهروندان نسل جوان با اقوام، فامیل و آشنایان بیش‌تر از نسل کهن سال است.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
تماشای برنامه‌های تلویزیون	جوان	۱۹۸	۲۲۶/۲۱۲۱	۱۷۸/۱۰۱۳۷	۱۲/۶۵۷۱۱
	کهن سال	۲۰۲	۲۳۹/۴۰۵۹	۱۶۹/۵۱۹۷۹	۱۱/۹۲۷۳۷

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
ساعات وقت آزاد پاد یا همسر	Equal variances assumed	۰/۰۱۰	۰/۹۱۸	-۰/۷۵۹	۳۹۸	۰/۴۴۸	۱۳/۸۹۳۸۲	۱۷/۳۸۲۹۱	-۴۷/۳۶۶۲	۲۰/۹۷۹۸
	Equal variances not assumed			-۰/۷۵۹	۳۹۶/۰۹۴	۰/۴۴۹	-۱۳/۸۹۳۸۲	۱۷/۳۹۱۵۱	-۴۷/۳۸۵۰۳	۲۰/۹۹۷۳۹

فرضیه‌ی چهارم: گسترش دامنه‌ی استفاده از تلویزیون و ماهواره باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که میزان تماشای برنامه‌های تلویزیون در میان پاسخ‌گویان نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری ($\text{sig}=0/448$) وجود ندارد؛ بنابراین فرضیه‌ی بالا مبنی بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان به علت تماشای زیاد برنامه‌های تلویزیون رد می‌شود.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون ($r=0/189$) هم نشان می‌دهد که میان تماشای برنامه‌های تلویزیون و سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان رابطه‌ی معنادار مستقیم ($\text{sig}=0/017$) وجود دارد و هم‌چنین میان تماشای برنامه‌های تلویزیون و سرمایه‌ی اجتماعی نسل کهن سال ($r=0/279$) رابطه‌ی معنادار مستقیم ($\text{sig}=0/001$) وجود دارد.

Group Statistics

	نسل	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
تماشای برنامه‌های ماهواره	جوان	۱۹۸	۷۱/۹۶۹۷	۱۳۵/۰۷۱۵۵	۹/۵۹۹۱۲
	کهن سال	۲۰۲	۹/۲۰۷۹	۵۰/۸۲۷۶۴	۳/۵۷۶۲۲

Independent Samples Test

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
تماشای برنامه‌های ماهواره	Equal variances assumed	۱۲۰/۶۶۳	۰/۰۰۰	۶/۱۷۳	۳۹۸	۰/۰۰۰	۶۲/۸۶۱۷۸	۱۰/۸۶۶۷۲	۴۲/۸۷۴۵۹	۸۲/۸۴۸۶۹
	Equal variances not assumed			۶/۱۲۷	۲۵۰/۷۴۷	۰/۰۰۰	۶۲/۸۶۱۷۸	۱۰/۲۴۳۶۵	۴۲/۵۸۷۲۱	۸۲/۹۳۶۳۴

نتیجه‌ی آزمون t نشان می‌دهد که میزان تماشای برنامه‌های ماهواره در میان پاسخ‌گویان نسل جوان و نسل کهن سال تفاوت معناداری ($sig=0/000$) وجود دارد، بنابراین فرضیه‌ی فوق مبنی بر کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان به علت تماشای زیاد برنامه‌های ماهواره با ۹۵ درصد اطمینان تأیید می‌شود.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون ($r= - 0/219$) نشان می‌دهد که میان تماشای برنامه‌های ماهواره و سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل جوان رابطه‌ی معنادار معکوس ($sig=0/005$) وجود دارد؛ بدین معنی که هرچه میزان تماشای برنامه‌های ماهواره افزایش یابد، میزان سرمایه‌ی اجتماعی کاهش می‌یابد و برعکس. البته میان تماشای برنامه‌های ماهواره و سرمایه‌ی اجتماعی در میان نسل کهن سال رابطه‌ی معنادار ($sig=0/235$) وجود ندارد.

فرضیه‌ی پنجم: تغییر نسل باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

نتیجه‌ی آزمون پیرسون ($r= - 0/297$) نشان می‌دهد که میان سن و سرمایه‌ی اجتماعی رابطه‌ی معنادار مستقیم ($sig=0/000$) وجود دارد؛ بدین معنی که هرچه میزان سن بالا رود میزان سرمایه‌ی اجتماعی نیز بالا می‌رود. بنابراین از این آزمون می‌توان استنباط کرد که نسل جوان به علت پایین بودن سن نسبت به نسل کهن سال سرمایه‌ی اجتماعی کم‌تری دارد.

۷ - بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان (جدید) و کهن سال (قدیم) رشت را بررسی کرده است. سؤال مطرح شده این است که آیا سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان و نسل کهن سال رشت تفاوت معناداری دارد؟ چه عواملی باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی شهروندان نسل جوان شده است؟

برای پاسخ به این سؤالات در ابتدا نظریه‌های اندیشمندان حوزه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی از جمله کلمن، بوردیو، پاتنام، اینگلهات، فوکویاما بررسی شد و از این نظریه‌ها ابعاد سرمایه‌ی اجتماعی استخراج و در میان شهروندان نسل جوان و کهن سال مقایسه شد.

نتیجه‌ی پژوهش نشان می‌دهد؛

۱ - سرمایه‌ی اجتماعی نسل جوان کم‌تر از نسل کهنسال است. این نتیجه همسو با نتیجه‌ی پژوهش موسوی (۱۳۸۶) و شارع‌پور (۱۳۸۵) است. به نظر می‌رسد با گذشت زمان سرمایه‌ی اجتماعی در میان مردم دچار فرسایش شده و اگر این روند تداوم یابد پی‌آمدهای ناشی از آن مثل؛

افزایش جرم و جنایت، ایجاد اختلال در کارایی سازمان‌ها، عدم مشارکت در برنامه‌های دولت و ... هم کم و بیش گریبان‌گیر کشور خواهد شد.

۲ - از میان چهار متغیر درگیری‌های شغلی زیاد، زندگی در کلان‌شهر (بعد مسافت و فاصله)، افزایش استفاده از تلویزیون و ماهواره و تغییر نسل که باعث فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی می‌شود، استفاده از ماهواره با سرمایه‌ی اجتماعی جوانان رابطه‌ی معنادار معکوس و سن (تغییر نسل) نیز با سرمایه‌ی اجتماعی جوانان رابطه‌ی معنادار مستقیم دارد؛ یعنی این‌که هرچه میزان استفاده از برنامه‌های ماهواره افزایش یابد، سرمایه‌ی اجتماعی کم می‌شود. تغییر نسل هم باعث کاهش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان شده است.

۳ - متغیر درگیری‌ها شغلی (میزان ساعات مشغول به کار، میزان ساعات وقت آزاد، میزان ساعات مشغول به کار پدر یا همسر و میزان وقت آزاد پدر یا همسر) تفاوت معناداری در میان شهروندان نسل جوان و کهن سال ندارد؛ بنابراین این متغیر نمی‌تواند فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را تبیین کند.

۴ - بررسی متغیر زندگی در کلان‌شهر (بعد مسافت و فاصله) نشان می‌دهد که فاصله‌ی محل زندگی شهروندان نسل جوان از منزل مسکونی اقوام و آشنایان کم‌تر از نسل کهن سال بوده و به‌همین دلیل، روابط شهروندان نسل جوان با اقوام و آشنایان بیش‌تر از نسل کهن سال است.

۵ - میزان تماشای تلویزیون در دو نسل بالاست؛ بنابراین تفاوت معناداری در میزان تماشای برنامه‌های تلویزیون کشور در میان دو نسل دیده نمی‌شود.

در این پژوهش مشخص شد که سرمایه‌ی اجتماعی جوانان پایین‌تر از پدر و مادر خود است، ولی مدلی که بتواند این تغییر و فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی را توضیح دهد ناقص بود.

امید است محققان با نقد این پژوهش کاوش دربارهِی عوامل مؤثر بر فرسایش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را با مدل مناسب‌تر ادامه دهند. در این رابطه پیشنهاد می‌شود که عوامل تأثیرگذار بر زوال سرمایه‌ی اجتماعی جوانان را در سطح خرد، میانه و کلان بررسی کنند.

منابع

۱. آزادارمکی، تقی و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳) *جامعه‌شناسی نسلی*، تهران: پژوهشکده‌ی علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
۲. اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳) *تحول فرهنگی در جامعه‌ی پیشرفته‌ی صنعتی*، ترجمه‌ی مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
۳. بالس، کریستوفر (۱۳۸۰) «ذهنیت نسلی»، ترجمه‌ی حسین پاینده، *مجله‌ی ارغنون*، شماره‌ی ۱۹: ۱-۳۰.
۴. بیرو، آلن (۱۳۸۰) *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه‌ی باقر ساروخانی، تهران: سازمان انتشارات کیهان.
۵. تاج‌بخش، کیان (۱۳۸۴) *سرمایه‌ی اجتماعی: اعتماد، دموکراسی و توسعه*، ترجمه‌ی افشین خاکباز و حسن پویان، تهران: نشر شیرازه.
۶. حبیب‌پورگنابی، کرم و صفری‌شالی، رضا (۱۳۸۸) *راهنمای جامع کاربرد Spss در تحقیقات پیمایشی*، تهران: نشر لویه.
۷. راش، مایکل (۱۳۷۷) *جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی*، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: سمت.
۸. *سالنامه‌ی آماری استان گیلان* (۱۳۸۵) مرکز آمار ایران، رشت: انتشارات برنامه و بودجه.
۹. شارع‌پور، محمود (۱۳۷۹) «سرمایه‌ی اجتماعی در حال فرسایش است»، *کتاب ماه علوم اجتماعی*، دوره‌ی ۳۶ و ۳۷: ۱۵-۱۷.
۱۰. شارع‌پور، محمود (۱۳۸۳) «ابعاد و کارکردهای سرمایه‌ی اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن»، *از کتاب بررسی مسائل اجتماعی ایران*، انجمن جامعه‌شناسی ایران، تهران: نشر آگه.
۱۱. شارع‌پور، محمود (۱۳۸۵) «ابعاد و کارکردهای سرمایه‌ی اجتماعی و پیامدهای حاصل از فرسایش آن»، *از کتاب بررسی مسائل اجتماعی ایران*، انجمن جامعه‌شناسی ایران، تهران: نشر آگه.
۱۲. کلمن، جیمز (۱۳۷۷) *بنیادهای نظریه‌ی اجتماعی*، ترجمه‌ی منوچهر صبوری، تهران: نشر نی.
۱۳. محمدی، محمدعلی (۱۳۸۴) *سرمایه‌ی اجتماعی و سنجش آن*، تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.
۱۴. موسوی، میرطاهر (۱۳۸۶) *سنجش سرمایه‌ی اجتماعی جوانان در ایران*، طرح پژوهشی سازمان ملی جوانان.
۱۵. هانتینگتون، ساموئل (۱۳۷۳) *موج سوم دموکراسی در پایان سده‌ی بیستم*، ترجمه‌ی احمد شهسا، تهران: روزنه.
16. Coleman, J.S. (1988) «Social Capital in the creation of Human Capital», *American Journal of Sociology* , 94: 95-120.

17. Coleman, J.S. (1990) **Foundations of social theory**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
18. Kemenade, V. S. (2002) **Social capital as a health determinant: How is defined** Health Canada, Health Policy Research, Working Paper Series. Working paper 02-07.
19. Spellerberg, A.(2001) **Assisted by the social capital program team, Framework for the Measurement of Social Capital in New Zealand**, Published by statistics New Zealand, TeTariTatau, wellington, New Zealand.
20. **Wiki.answer.com**.